

УДК 338.2

Колосок А.М.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, безпеки
та інноваційної діяльності підприємства
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки*

Конюх І.М.
*студентка
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

THEORETICAL ASPECTS OF INVESTMENT PLANNING

АНОТАЦІЯ

У статті дано характеристику поняттям «проект», «інвестиційний проект» та «інвестиційне проектування». Досліджено стан інвестиційного проектування в Україні, визначено його основні проблеми та тенденції. Проаналізовано основні показники оцінки проектів та доцільність їх застосування. Запропоновано пріоритетні напрями розвитку інвестиційного проектування.

Ключові слова: проект, інвестиційний проект, інвестиційне проектування.

АННОТАЦИЯ

В работе охарактеризованы понятие «проект», «инвестиционный проект» и «инвестиционное проектирование». Оценено состояние инвестиционного проектирования в Украине и определены его основные проблемы и тенденции. Проанализированы основные показатели оценки проектов и определена их эффективность. Предложены шаги решения проблем и развития инвестиционного проектирования.

Ключевые слова: проект, инвестиционный проект, инвестиционное проектирование.

ANNOTATION

The paper was provided description of the concept design, investment projects and investment planning. For the purpose of the study was estimated state investment planning in Ukraine and its main challenges and trends. Also, step problem solving and development investment planning were analyzed in paper. The basic indicators of project evaluation and determined their effectiveness were explored in paper.

Key words: project, investment project, investment planning.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших чинників, що сприяють економічному зростанню, є вкладання інвестицій, що допомагають вдосконалювати процеси, які відбуваються у виробництві, підвищувати стандарти якості продукції, застосовувати нові технології і, відповідно, розвивати конкурентоспроможність національного ринку на макро-, мезо- та мегарівнях. Відповідно до розвитку економічних відносин задля розвитку та підвищення інвестиційної привабливості підприємств необхідно правильно приймати рішення про інвестиції, спираючись на оцінку інвестиційних проектів сучасними методами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань інвестиційної діяльності займалося багато вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Т.А. Воркут [2], Г.І. Грица-

єнко [3], Т.В. Майорова [6], О.В. Митяй [7], Д.М. Рославцев [8], А.В. Череп [10] та інші. Безпосередньо вивчали аспекти інвестиційного проектування Ю.В. Богоявленська [1], І. Губенко [4], О.О. Зеленіна [5], М. А. Рубіш [9] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, на нашу думку, недостатньо дослідженими є питання інвестиційного проектування в умовах обмеженого доступу до інформації та оцінка відповідних проектів.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів інвестиційного проектування та особливостей оцінки ефективності інвестиційних проектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «проект» використовується у різноманітних значеннях та сферах життєдіяльності людей. Він походить від латинського слова «projectus», що буквально означає «кинутий вперед».

Проект – це взаємопов'язаний комплекс заходів, що забезпечує досягнення поставлених завдань за затвердженого бюджету та у встановлені рамки часу [2; 7]. При цьому кінцевою метою проекту є досягнення економічних, соціальних, екологічних результатів або їх поєднань. А замовниками проекту можуть бути інвестори, органи державної та місцевої влади, об'єднання громад на паритетній основі.

Інвестиційний проект – комплекс взаємопов'язаних заходів, що має за мету максимізувати суспільний або приватний добробут за мінімально можливого бюджету, протягом визначеного періоду та найкращим шляхом із відомих альтернатив [8; 10]. Замовниками такого проекту є приватні інвестори, яких цікавить лише фінансовий зиск, а екологічний і соціальний складники виконуються лише у визначених законом мінімальних рамках.

Сьогодні важливим питанням залишається створення системного простору для використання всіх можливостей інформаційних технологій. Також варто відзначити, що практичне

втілення спеціалізованих програм в інвестиційному плануванні залишається недостатньо розвиненим.

Для впровадження інвестиційних проектів з максимальним ефектом використовують чимало методів та прийомів (контроль за виконаною роботою, визначення ризиків та їх мінімізація тощо). Методологія інвестиційного проектування ґрунтується на розробленні складних проектів у межах системи взаємопов'язаних і залежних між собою робіт і подій, які мають забезпечувати раціональне використання наявних та позичених ресурсів підприємства [6, с. 276].

Застосування комп'ютерних технологій дає змогу якісно використовувати системні методи, які набули великого поширення, та абсолютно нові комплексні методи, які пов'язані з електронним обробленням інформації. Швидкий розвиток комп'ютерних технологій дає змогу управляти проектами краще та якісніше. Значна заслуга в цьому напрямі належить Міжнародній асоціації управління проектами (INTERNET), а з 1995 року – IPMA, яка об'єднує двадцять вісім країн та понад десять тисяч учасників Інституту управління проектами (PMA – близько 26 тис. чол.), а також Австралійському інституту управління проектами (APMA), Японській асоціації розвитку інжинірингу (ENAA) та ін. [9, с. 302].

Протягом тривалого часу організації налагоджували між собою зв'язки, обмін інформацією, проводили різноманітні міжнародні форуми. Вітчизняна асоціація управління проектами також є членом Міжнародної асоціації з 1991 року. Програма сприяння розвитку інвестиційно-інноваційних проектів визначається як пріоритетний напрям у політиці України. Реалізація цієї політики є особливо важливою у післякризовий період, з якого так і не вийшла держава, оскільки постає питання концентрації ресурсів у ключових галузях економіки і необхідності залучення інвестицій для розвитку та модернізації. Для України можна визначити такі пріоритетні напрямки вдосконалення інвестиційного проектування, як:

- забезпечення системного впливу на галузі;
- пріоритет приватних інвестицій над державними для вливання інвестицій у проекти;
- створення системи проектного менеджменту на державному рівні;
- налагодження зв'язків зі світовими компаніями;
- введення тендерів для впровадження проектів;
- прозорість в управлінні інвестиційними проектами;
- чіткий порядок реалізації проектів та документів, які для цього необхідні.

На нашу думку, ці кроки сприятимуть розвитку інвестиційного проектування як на державному рівні, так і на рівні підприємств. Також пріоритетним напрямом можна визначити створення єдиного інформаційного простору для

транскордонного співробітництва певного регіону. Для вдалого втілення цієї ідеї необхідно розробити простір, де учасники могли б шукати інформацію про актуальні проекти, програми, партнерів, організації, що виконують роботу, необхідну документацію тощо.

Для підприємств важливу роль у реалізації зовнішньоекономічних проектів відіграє вчасний аналіз їх сутності і процес прийняття рішень. При цьому доцільно використовувати критерії відбору інвестиційних проектів. Можна виділити їх на різних етапах. Ми погоджуємося з думкою М.А. Рубіш, що перший етап полягає у зборі інформації, де можна виокремити:

- нормативні критерії, а саме норми міжнародного, національного права, вимоги стандартів, конвенцій, патентоможливості тощо;
- ресурсні критерії за видами – науково-технічні; технологічні; виробничі критерії; обсяг і джерела фінансових ресурсів [9, с. 303].

Завданням другого етапу можна визначити аналіз практичної необхідності інвестиційного проекту та стану підприємства після реалізації проекту – загальні критерії, що дають змогу оцінити необхідність проекту (мета, цілі, наявні фінансові ризики та можливі наслідки для фінансового стану підприємства); кількісні критерії, які дають змогу вибрати кращу альтернативу з наявних проектів (чиста теперішня вартість проекту, внутрішня норма рентабельності, коефіцієнт вигід-витрат, індекс прибутковості, період окупності)

Останній етап можна назвати найважливішим, оскільки тут приймається рішення про інвестування. Він передбачає всебічний аналіз можливих проектів. До видів проведеного аналізу можна віднести маркетинговий, екологічний, комерційний, фінансовий, технічний, економічний.

Для управління інвестиційними проектами на етапі їх втілення потрібно враховувати такі фактори, як обґрунтування ідеї, сутності проекту, якості прийняття рішень; оцінка їх ефективності; контроль виконаної роботи та постійний моніторинг можливих проблем.

Процеси глобалізації та інтеграції економіки України загалом та підприємств зокрема сприяють розвитку інвестиційного проектування та наближенню його до європейського рівня. Питання інформаційної прозорості та доступності стоїть доволі гостро, але заходи уряду можуть сприяти покращенню ситуації. На нашу думку, основним моментом у інвестиційному проектуванні є вибір найефективніших інвестиційних проектів. Відповідно до цього твердження важливо аналізувати ефективність за такими напрямками, як відповідність проекту зазначеним цілям, завданням, бюджету тощо.

Оцінка ефективності проектів проводиться статистичними або динамічними методами. До статистичних методів належить розрахунок терміну окупності інвестицій, визначення норми прибутку на інвестований капітал, аналіз

порівняльної ефективності приведених витрат на виробництво продукції тощо. Застосування методів оцінки ефективності інвестиційних проектів, які не включають дисконтування, доцільно, коли витрати і результати рівномірно розподілені за роками реалізації інвестиційних проектів і термін окупності не перевищує п'яти років [3, с. 63]. Оцінку ефективності інвестиційних проектів на основі дисконтування варто проводити, коли грошові потоки нерівномірні та значно різняться у часі, а також за умови значного впливу інфляції на результати реалізації проекту.

Вибір методів оцінки ефективності проекту залежить від його особливостей, завдань, цілей, ідеї тощо. Щодо показників оцінки ефективності проектів, то варто виділити такі, як чиста теперішня вартість, дисконтований період окупності, внутрішня норма прибутковості, індекс прибутковості, середня норма рентабельності.

Чиста теперішня вартість проекту розраховується як різниця між його дисконтованими вигодами і дисконтованими витратами та характеризує корисність, яку проект принесе інвестору. Суттєвим недоліком цього показника є неможливість визначити, яка корисність досягається від якого обсягу грошових потоків, та ефективність кожної витраченої одиниці інвестицій.

Коефіцієнт вигод витрат розраховується як частка між його дисконтованими вигодами і дисконтованими витратами. Ефективним вважається проект, якщо цей коефіцієнт вищий за одиницю.

Дисконтований період окупності характеризує час, за який проект почне приносити прибуток, розраховується шляхом ділення суми початкових інвестицій на середній грошовий потік за період реалізації проекту.

Внутрішня норма прибутковості – це значення показника дисконту, за яким чиста теперішня вартість проекту дорівнює нулю. Недоліком цього показника є те, що кошти враховуються лише на кінець року, хоча приплив чи відплив може бути в будь-який час, не оцінюють реінвестовані кошти тощо.

Індекс прибутковості дає змогу розрахувати відносну норму прибутковості проекту. Саме відносну, оскільки не враховує всіх доходів та витрат у визначенні.

Середня норма рентабельності показує співвідношення між середньорічними надходженнями та початковими інвестиціями в проект, саме тому її величина не є обґрунтованою, оскільки в різні місяці надходження можуть відрізнятися і потрібно розраховувати хоча б середньозважену величину.

Жоден із зазначених показників не дає змоги прийняти рішення щодо ефективності інвестиційного проекту. Рішення про інвестування коштів у проект повинні ухвалюватися із врахуванням значень усіх перерахованих показни-

ків у комплексі, а також згідно з інтересами учасників інвестиційного проекту.

Висновки. Отже, чиста теперішня вартість проекту, коефіцієнт вигод витрат, індекс прибутковості, внутрішня норма рентабельності та дисконтований період окупності є найбільш досконалими показниками, що об'єктивно характеризують фінансову ефективність інвестиційного проекту та дають змогу порівнювати альтернативні варіанти вкладання коштів у реалізацію того чи іншого проекту.

Інвестиційне проектування – це процес планування, у якому визначаються найоптимальніші співвідношення між витратами та отриманими вигодами в межах певного часового простору та за умов обмеженості ресурсів. Передбачає отримання не лише певного фінансового зиску, а й загальної економічної вигоди, що полягає у досягненні певного соціального ефекту (створення нових робочих місць, що передбачає додаткові відрахування до бюджетів усіх рівнів, соціальних закладів, таких як дитсадки, медичні заклади тощо), екологічної безпеки (усунення наявних та недопущення нових екологічних загроз), розбудови місцевої інженерної інфраструктури (створення та ремонт наявних доріг, мостів тощо).

Підсумовуючи наведений матеріал, можна відзначити, що Україна розпочала формування позитивного інвестиційного клімату, для реалізації якого необхідно здійснити багато кроків, проте, на наш погляд, найбільш пріоритетними є:

- розроблення єдиного інформаційного простору для транскордонного співробітництва (для вдалого втілення цієї ідеї необхідно розробити системний простір, де учасники могли б шукати інформацію про актуальні проекти, програми, партнерів, організації, що виконують проектні та інженерні роботи тощо);
- створення системи проектного менеджменту на державному рівні;
- налагодження зв'язків зі світовими компаніями;
- запровадження прозорих тендерів для управління та реалізації інвестиційних проектів;
- чітке визначення дозволів та документів, які необхідні для проекту, а також сталої процедури його реалізації та контролю.

Актуальною залишається проблема якісного оцінювання ефективності проектів. Використання загальноприйнятих показників не завжди є об'єктивним та пристосованим до змін, які відбуваються у сучасному бізнес-середовищі. Тому необхідно створювати нові комплексні методи оцінки проектів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богоявленська Ю.В. Сучасна методика аналізу ефективності середніх і великих інвестиційних проектів / Ю.В. Богоявленська // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Спецвипуск 33. Частина 1. – 2011. – С. 35–38.

2. Воркут Т.А. Проектний аналіз / Т.А. Воркут. – Київ : Український центр духовної культури, 2000. – 440 с.
3. Грицаєнко Г.І. Оцінка ефективності в проектному аналізі / Г.І. Грицаєнко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 3(23). – С. 61–64.
4. Губенко І. Про методи оцінки ефективності інвестиційних проектів / І. Губенко, А. Растяпін // Экономика Украины. – 2007. – №6. – С. 80–83.
5. Зеленіна О.О. Проблеми оцінки проектного інвестування в Україні / О.О. Зеленіна, І.В. Супрунова // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С. 211–214.
6. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посібник / Т.В. Майорова. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
7. Митяй О.В. Проектний аналіз: навч. посіб./ О.В. Митяй. – К. : Знання, 2011. – 311 с.
8. Рославцев Д.М. Проектний аналіз: функціональні аспекти реалізації проектів транспортних систем і логістики: навч. посібник / Д.М. Рославцев. – Харків : ХНАМГ, 2013. – 217 с.
9. Рубіш М.А. Управління інвестиційно-проектною діяльністю підприємств / М.А. Рубіш // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. – 2016. – Вип. 1(47). – С. 302–305.
10. Череп А.В. Інвестознавство: підручник / А.В. Череп. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.